Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 52, Haziran 2021, s. 370-382

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.50887>

Orhan ALKAN

Yüksek Lisans Öğrencisi, alkanorhan08800@gmail.com

HAYDAR TATLIYAY'IN NİHÂVEND MAKAMINDAKİ SAZ SEMÂİLERİNİN MAKAMSAL İNCELENMESİ

Özet

Türk müziği, Osmanlı'nın son dönemlerinde özellikle Cumhuriyet'in kabulünden sonra Batılılaşma ve yenilikçi akımları vasıtasıyla etkilendiği görülmektedir. Dolayısıyla Türk müziği diğer müziklerde de olduğu gibi çağın gerektirdiği ölçüde ve diğer kültürlerle etkilenmesi kaçınılmaz bir sonuç olduğunu söyleyebiliriz. Bu araştırma, klasik anlayıştan uzak kendine özgü farklı bakış açısıyla eserlerini besteleyen ve icra eden Kemani Haydar Tatlıyay'ın müzikal kimliğinden ve bestecilik anlayışından bahsetmektedir. Tatlıyay'ın eserlerinin, günümüz bestekârlarında önemli tesirler yarattığından dolayı bu çalışmanın yapılmasını önemli kılmaktadır. Çalışmada, betimsel araştırmalardan tarama modeli kullanılmıştır. Örnekleme olarak 2 adet Nihâvend makamında saz semai formundaki eserlerinin makamsal analizi yapılarak yorumlanmıştır. Eserlerinde Batı müziği tesirleri ve kendine özgü besteleme anlayışı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Haydar Tatlıyay, Nihâvend Makamı, Makam Analizi

ANALYSIS OF SAZ SEMAIS IN THE NİHAVEND MAQAM OF HAYDAR TATLIYAY

Abstract

Turkish music seems to have been influenced by Westernization and innovative movements in the last periods of the Ottoman Empire, especially after the adoption of the Republic. Therefore, we can say that it is an inevitable result that Turkish music will be influenced by other cultures to the extent required by the age, as in other music. This research speaks to the musical identity and understanding of

composition of Kemani Haydar Tatlıyay, who composed and performed his works from a different perspective, far from classical understanding. Because tatlıyay's works have an important influence on modern composers, it makes this work important to do so. The study used a screening model from descriptive research. As a sample, 2 pieces of nihavend Maqam saz semai works in the form of maqam analysis were interpreted. His works show the influence of Western music and his unique understanding of composing.

Keywords: Haydar Tatlıyay, Nihavend Maqam, Maqam analysis

1. GİRİŞ

Türk müziği, geçmişten günümüze kadar birçok dönemlerden ve medeniyetlerden etkilenecek gelişimini devam ettirdiğini söylenebilmektedir. Tabi ki de bu etkileşim ve gelişim kültürleşme olgusunun ürünü olmaktadır. Batı kökenli bir sözcük olan “acculturation” yani “kültürleşme” kavramı kültürel zenginleşme, kültürel uyum ve kültürel etkileşim olarak ifade edilmektedir (Bilge Zafer, 2016:3).

Türk müziği, özellikle Cumhuriyet dönemi ve sonrası Batıcı, Yenilikçi ve çeşitli kültürlerden etkilenmiş bestekârlar tarafından farklı bir bakış açısıyla geleneksellikten uzak bir yapıya dönüştürüldüğü söylenebilmektedir. Bu farklı bakış açısıyla Türk müziğimize birçok eserler bırakan Kemani, Bestekâr Haydar Tatlıyay'ın hayatından ve eserlerinden bahsetmek gerekmektedir.

Müziyen bir ailenin çocuğu olan Tatlıyay, 1890 yılında Yunanistan'ın Serez kentinde doğdu. Annesi Şaire Hanım keman, babası Mehmet Bey ise klarnet çaldığı belirtilmektedir. Tatlıyay anne ve babasını I. Dünya savaşı sırasında kayıp etmiştir (Karadağ, 1997:1).

Şekil 1: Haydar Tatlıyay (<http://www.eksd.org.tr>)

Haydar Tatlıyay Çigan müziğini öğrenmek için Romanya'ya gitti, ardından 1932 yılında Klarnetçi İbrahim ile Halep'e gitti, burada Türk Musikisi Cemiyetinde çalıştı. 1933 yılında Gaziantep Türk Ocak'ında kemancı olarak çalıştı (Karadağ, 1997:5). Farklı ülkelere gitmelerinden dolayı o ülkelerin müziklerinden etkilenmesi pek doğaldır. Tatlıyay'ın eserlerindeki rastlanan batısal motiflerin nedenleri arasında Batı müziğine ilgi duyması gelmektedir. Başka bir ifadeyle, Tatlıyay Batı müziği düşünerek Türk müziği icrasını ve bestelemelerini yaptığını söyleyebiliriz.

1948 yılında Makbule Hanım ile evlendi, 1959 yılında eşi Makbule Hanım için evlilik yıldönümlerinde Uşşak Oyun Havası Raks-ı Makbule'yi besteledi. Ömrünü sanata, bestelerine ve kemanına adanmış Kemani Haydar Tatlıyay 1963 yılında vefat etti (Karadağ, 1997: 5).

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada, kendi döneminde Türk müziğine apayrı anlayışla eserler kazandıran Keman Virtüözü kıymetli Bestekâr Tatlıyay'ın, Nihâvend makamındaki saz eserlerinin makamsal analizlerinin yapılması amaçlanmıştır. Makamsal analiz, besteleme konusundaki müzikal üslûbunu ortaya çıkarmak ve Türk müziği bestecilerine ve araştırmacılarına farklı bakış açısı sağlama bakımından önem arz edeceği düşünülmektedir.

3. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi “Haydar Tatlıyay'ın Nihavend makamında bestelemiş olduğu saz semai formundaki eserlerin makamsal açıdan özellikleri nelerdir?” şeklinde odaklanılmıştır.

4. Yöntem

Araştırmada, betimsel araştırmalardan tarama (survey) modeli kullanılmıştır. Betimsel araştırmalar genellikle tarama araştırmaları olarak ta bilinmektedir (Erkuş 2005: 73).

Araştırmanın evreni, Haydar Tatlıyay'ın 10 adet Nihâvend makamında ve saz eseri formundaki eserlerdir. Örneklemi ise, 10 adet saz eserleri içerisinde 2 adet Saz Semâisi formu oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında ulaşılabilen eserler Tablo 1’de verilmiştir.

Sıra No.	Eser Adı	TRT Rep. No.	Usûl	Form
1	Nihâvend Saz Semâisi No:1	S.E 2179	Aksak Semâi	Saz Semâisi
2	Nihâvend Saz Semâisi No:2	S.E 2180	Aksak Semâi	Saz Semâisi
3	-	S.E 2074	Düyek	Medhal
4	Nihâvend Oyun Havası	S.E 2085	Nim Sofyan	Oyun Havası
5	Çöl Kızı	S.E 2122	Nim Sofyan	Saz Eseri
6	Sonbahar Yağmuru	S.E 2123	Nim Sofyan	Saz eseri
7	No: 1 Sigan	S.E 2254	Nim Sofyan	Saz eseri
8	-	S.E 2101	Sofyan	Peşrev
9	Çöl Dansı	S.E 2121	Sofyan	Saz Eseri
10	No: 2 Sigan	S.E 2255	Sofyan	Saz Eseri

Tablo 1: Haydar Tatlıyay’a Ait Nihâvend Makamındaki Saz Eserler Listesi

4.1. Nihâvend Makamı

Durağı rast perdesi olan Buselik makamının rast perdesine göçürülmesi suretiyle oluşan Nihâvend makamının seyri inici ve çıkıcıdır, aynı zamanda nevâ perdesi güçlüsüdür ve yedeni ırak perdesi olan Nihavend makamının donanımında da sibemol (Kürdi) ve mibemol (Hisar) perdeleri yer almaktadır (Yılmaz, 2007:139). Rast perdesi üzerine buselik 5’li ile rast perdesi üzerine kürdi 4’lünün kurulmasıyla oluşan bir makamdır.

Nihâvend makamı hem pes taraftan hem tiz taraftan genişleme arz eder. Tiz tarafta Gerdaniye perdesi üzerinde buselik 5'lisi ile genişler. Pes tarafta Yegâh perdesi üzerinde hicaz 4'lüsü ile genişler. Karar verilirken Irak perdesi yeden olarak alınır.

4.2. Saz Semâisi Formu

Türk müziğinin formlarından olan saz semai formu, hane-teslim bölümlerinden oluşur ve aksak semai usulünün 10/8'lik şekli ile bestelenir. Dört hane (nadiren 6 hane), bir teslim bölümlerinden oluşan bu formda, teslim ilgili makam içinde bestelenirken, son hanede usûl geçkisi yapılır (Tanrıkörur, 2016: 51).

A+B+C+B+D+B+E+B şeması olarak bestelenir. 1. hânedeki makamın genel özellikleri belirtilir. Teslimde, Makam bütün hatlarıyla işlenir. 2. hânedeki makamın güçlü civarında çeşnili çeşnisiz kalıplar gösterilir, varsa geçkiler yapılır. 3. hânedeki makamın tiz bölgelerinde yani genişleme yerlerinde çeşnili/çeşnisiz seyir yapılır. 4. hânedeki usûl geçkisi muhakkak yapılır.

5. Bulgular ve Yorum

Araştırmada, Tatlıyay' a ait olan 10 adetlik evrenden örneklemi doğrultusundaki 2 saz semâi eserlerinin makamsal analizleri yapılmıştır. Makamsal analizi sırasında tespiti yapılan örnek bulgulardan bir tanesi; eserlerinde genelde 4. hânelerinde kromatik ve arpej seyirlere rastlanılmıştır. Analiz yapılırken 4'lü ve 5'lilerin 'duyumları' kullanılarak oluşturulmuştur.

5.1. Nihâvend Saz Semâisi No:1

Tatlıyay'ın Nihâvend Saz Semâisi No: 1' in makamsal analizi yapılmıştır. Eser Nihâvend makamında ve saz semâisi formunda bestelenmiştir. Eser 4 hane, 1 teslim ile oluşmakta ve 86 ölçüden meydana gelmektedir. Eseri Finale 2010 adlı nota yazım programında yeniden yazılmıştır.

Şekil 3: Nihâvend Saz Semâisi, NO:1, 1. Hâne

1.hâne; 6 ölçüden oluşmaktadır. Bu hânedeki; eserin 1. ölçüsünde, makamın inici- çıkıcı özelliğinden dolayı güçlü perdesi olan Neva perdesi ile seyre başlanmış, Nim Hicaz perdesi aldığı sebebi ile Rast perdesi üzerinde Nikriz 5'lisi ile asma kalış yapılmış, 2. ölçüsünde, tiz bölgeden kromatik hareketle inerek ve almış olduğu Nim Hicaz perdesi sebebiyle Kürdî perdesinde çeşnisiz yarım kalış yapılmış, 3. ölçüsünde, Çargâh'ta Çargâh 5'lisi ile asma kalış yapılmış, 4.ölçüsünde, almış olduğu Nim Hicaz perdesi nedeniyle Dügâh'ta Hicaz 4'lüsü yarım

kalış yapılmış, 5. ölçüsünde, tiz bölgeden Nihâvend makam dizisi ile iniş yapılmış, 6. ölçüsünde, yedenin Irâk perdesi olmasından dolayı Yegâh perdesi üzerinde oluşan Hicaz dizisi ile çıkarak Neva perdesinde Kürdî 3'lüsü ile yarım kalış yapıldığı görülmektedir.

Şekil 4: Nihâvend Saz Semâisi, NO:1, Teslim

Teslim; 10 ölçüden oluşmaktadır. *Teslimde*; eserin 7. ölçüsünde, güçlüsü Neva perdesi üzerinde Kürdî 4'lüsü seyir yapılmış, 8. ölçüsünde, inici seyir kullanılarak Yegâh perdesinde Kürdî 4'lüsü ile yarım kalış yapılmış, 9. ölçüsünde, Çargâh perdesi ile Buselik 5'lisi çıkarak Gerdaniye perdesinde yarım kalış yapılmış, 10. ölçüsünde, Acem perdesinden seyre devam ederek Hisar perdesinde çeşnisiz yarım kalış yapılmış, 11. ölçüsünde, sekvens seyir ile Hisar perdesinde çeşnisiz yarım kalış yapılmış, 12. ölçüsünde, Dügâh'ta Kürdî 4'lüsü, Rast perdesinde Buselik 5'lisi gösterilerek Neva perdesinde yarım kalış yapılmış, 13. ölçüsünde, Tiz Neva'dan inerek Gerdaniye'de Buselik 5'lisi yaparak, Çargâh'ta Buselik 4'lüsü ile yarım kalış yapılmış, 14. ölçüsünde, Neva'da Kürdî 3'lüsü gösterilmiş, Kürdî perdesinde Çargâh'lı asma kalış yapılmış, 15. ölçüsünde, Neva'da Kürdî 4'lüsü, Çargâh'ta Buselik 4'lüsü, Kürdî'de Çargâh 4'lüsü seyir yaparak Dügâh perdesinde Kürdî'li asma kalış yapılmış, 16. ölçüsünde, Yegâh'ta Hicaz 5'lisi yapılmış, Rast perdesi yeden alarak Rast perdesinde Buselik'li karar yapıldığı görülmektedir.

Şekil 5: Nihâvend Saz Semâisi, NO:1, 2. Hâne

2. *hâne*; 8 ölçüden oluşmaktadır. Bu *hâne*de; eserin 1. ölçüsünde, Gerdaniye perdesinden seyre başlanılmış, Neva'da Hicaz 4'lüsü yaparak aldığı Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz yarım kalış yapılmış, 2. ölçüsünde, Neva perdesi üzerinde Hicaz seyir yapılarak Neva'da Hicaz'lı asma kalış yapılmış, 3. ölçüsünde, Eviç perdesinden seyre devam edilmiş Gerdaniye'de Buselik 4'lüsü ile asma kalış yapılmış, 4. ölçüsünde, Neva perdesi üzerinde bulunan Hicaz 5'lisi seyir yaparak Hisar perdesinde çeşnisiz yarım kalış yapılmış, 5. ölçüsünde, Hüseyni perdesi kullanıldığından dolayı Neva perdesinde Çargâh'lı asma kalış yapılmış, 6. ölçüsünde, Nim Hicaz'dan dolayı Rast'ta Nikriz'li asma kalış yapılmış, 7. ölçüsünde, Gerdaniye perdesinden inici şekilde Nihavend dizi seyri yapılmış, 8. ölçüsünde, Rast perdesinden seyre devam edilmiş Irak perdesini yeden alarak Rast perdesinde Buselik 5'lisi ile asma karar verildiği görülmektedir.

Şekil 6: Nihâvend Saz Semâisi, NO:1, 3. Hâne

3. *hâne*; 14 ölçüden oluşmaktadır. Bu *hâne*de; eserin 1. ölçüsünde, Kürdi perdesi üzerinde Çargâh'lı dizi ile çıkıcı seyir yapılmış, 2. ölçüsünde, Gerdaniye'de Buselik 4'lüsü ile asma kalış yapılmış, 3. ölçüsünde, inici seyir ile Kürdi perdesinde Buselik 5'lisi ile asma kalış

yapılmış, 4. ölçüsünde, Rast'ta Kürdi'li asma kalış yapılmış, 5. ölçüsünde, Rast perdesi ile seyir devam ederek Nim Zirgüle'de çeşnisiz yarım kalış yapılmış, 6. ölçüsünde, Rast'ta Segâh 4'lüsü ile asma kalış yapılmış, 7. ölçüsünde, Segâh 3'lüsü ile seyir yapılmış, 8. ölçüsünde, Segâh 3'lüsü ile Rast perdesinde asma kalış yapılmış, 9. ölçüsünde, çeşnisiz seyir devam edilmiş, 10. ölçüsünde, güçlü ve civarından inici hareketiyle Rast perdesinde Segâh 5'lisi ile asma kalış yapılmış, 11. ölçüsünde, Nim Zirgüle perdesi sebebiyle Rast'ta oluşan Segâhlı seyir yapılmış, 12. ölçüsünde, 11. ölçünün tekrarı niteliğinde seyir yapılmış, 13. ölçüsünde, çıkıcı-inici niteliğinde Yegâh perdesi üzerindeki Kürdi dizi seyri yapılmış, 14. ölçüsünde, Rast perdesinde Buselik 5'lisi ile asma karar yapıldığı görülmektedir.

Şekil 7: Nihâvend Saz Semâisi, NO:1, 4. Hâne

4. *hâne*; 48 ölçüden oluşmaktadır. Bu *hâne*de; eserin 1. ölçü ile 2. ölçüleri, semai usulünün belirteci niteliğinde yapılmış, 3. ve 4. ölçülerinde, Gerdaniye perdesinden kromatik bir şekilde Nim Hicaz perdesinde kalış yapılmış, 5. ve 6. ölçülerinde, önceki ölçülerin tekrarı yapılmış, 7. ile 8. ölçüleri, Muhayyer perdesinden Nim Hicaz perdesine kadar inici kromatik seyir yapılmış, 9. ile 10. ölçüleri, Neva perdesinden inerek Yegâh perdesinde Kürdi'li asma kalış yapılmış, 11. ile 12. ölçüleri, Neva perdesi üzerinde Hicaz 5'li seyir yapılmış, 13. ile 14. ölçüleri, Hisar perdesinde çeşnisiz yarım kalış yapılmış, 15. ölçüsünde, Kürdi perdesi üzerinde Çargâh 3'lü seyir yapılmış, 16. ile 17. ölçüleri, Gerdaniye ve civarından seyir hareketiyle Kürdi 4'lüsü ile Neva perdesinde asma kalış yapılmış, 18. ölçüsünde, Dügâh perdesi üzerinde Buselik 4'lü seyri yapılmış, 19. ölçüsünde, Buselik perdesinin olmasından dolayı Dügâh üzerinde Buselik 4'lü seyir yapılmış, 20. ölçüsünde, Buselik'te Kürdi seyir yapılmış, 21. ölçüsünde, Dügâh'ta Buselik seyir yapılmış, 22. ölçüsünde, Rast'ta Çargâh'lı seyir yapılmış, 23. ölçüsünde, Irak perdesi üzerinde çeşnisiz seyir yapılmış, 24. ölçüsünde, Hüseyini Aşirân perdesi üzerinde Uşşâk'lı seyir yapılmış, 25. ölçüsünde, Yegâh'ta Kürdi 4'lü seyir yapılmış, 26. ölçüsünde, Dügâh perdesi üzerinde Buselik 5'li seyir yapılmış, 27. ile 28. ölçülerinde, Gerdaniye perdesi üzerindeki Çargâh 5'li seyir yapılarak Tiz Neva'da yarım kalış yapılmış, 29. 30. 31. ve 32. ölçülerinde, Tiz Neva perdesi ve civarından seyir yaparak Neva perdesinde Hicaz'lı asma kalış yapılmış, 33. 34. 35. ve 36. ölçülerinde, Tiz Neva perdesi ve civarından seyir yaparak Çargâh perdesinde Buselik'li asma kalış yapılmış, 37. 38. 39. ve 40. ölçülerinde, Tiz Çargâh perdesi ve civarından Neva'da Hicaz 4lü, Dügâh'ta Kürdi 5'li seyri yapılmış Kürdi perdesinde Çargâh'lı asma kalış yapılmış, 41. 42. 43. ve 44. ölçülerinde, Sümbüle perdesi ve civarından Eviç'te çeşnisiz, Çargâh Nikriz 5'li seyir yapılmış Dügâh perdesinde Kürdi 5'lisi ile yarım kalış yapılmış, 45. ile 46. ölçülerinde, Yegâh üzerinde bulunan Kürdi dizinin 1,3,5 derece sesleri ile çıkıcı seyir yapılmış Neva'da yarım kalış gösterilerek hemen ardından gelecek olan ölçülere bağlayıcı niteliği yapılmış, 47. ile 48. ölçülerinde, makam dizisinin 1,3,5 ve 8. seslerin arpej çıkıcı özelliğiyle teslime geçiş niteliği görülmektedir.

5.2. Nihâvend Saz Semâisi, No:2

Tatlıyay'ın Nihâvend Saz Semâisi No: 2' nin makamsal analizi yapılmıştır. Eser Nihâvend makamında ve saz semâisi formunda bestelenmiştir. Eser 4 hane, 1 teslim ile oluşmakta ve 59 ölçüden meydana gelmektedir. Eseri Finale 2010 adlı nota yazım programında yeniden yazılmıştır.

Şekil 8: Nihâvend Saz Semâisi, NO:2, 1. Hâne

1.*hâne*; 5 ölçüden oluşmaktadır. Bu *hâne*de; eserin 1.ölçüsünde,Yegâh perdesinden çıkıcı bir şekilde seyir yaparak ve güçlü civarında dolaşarak Nevâ perdesinde yarım kalış yapılmış, 2.ölçüsünde, güçlü civarında inici seyir yaparak çargâh 4'lüsü ile Kürdi perdesinde yarım asma kalış yapılmış, 3. ölçüsünde, Rast'ta Buselik 3'lüsü seyir yaparak Çargâh perdesinde Buselik 5'lisi ile asma kalış yapılmış, 4.ölçüsünde, Gerdaniye ve civarından inici bir

şekilde seyir yapılarak Çargâh perdesinde Buselik 5'lisi ile yarım asma kalış yapılmış, 5. ölçüsünde, Yegâh perdesi üzerinde bulunan Kürdi dizisinin 1.3.5. derecelerinde arpej niteliğinde çıkıcı seyire devam edilmiş ve Dik Acem perdesi sebebiyle Nevâ perdesinde çeşniz yarım kalış yapılmıştır.

Şekil 9: Nihâvend Saz Semâisi, NO:2, Teslim

Teslim; 5 ölçüden oluşmaktadır. Teslimde; eserin 1. ölçüsünde, Acem perdesinden tiz bölgeye doğru seyir yaparak Çargâh 5'lisi ile Acem'de yarım asma kalış yapılmış, 2. ölçüsünde, Eviç perdesini aldığından dolayı inici seyirle Çargâh'ta Nikrizli yarım asma kalış yapılmış, 3. ölçüsünde, Çargâhta Nikriz 5'lisi ile seyire devam ederek Buselik'te çeşniz yarım kalış yapılmış, 4. ölçüsünde, Rast perdesi üzerinde makam dizisi ile Tiz Nevâ'ya kadar çıkıcı seyir yapılmış, 5. ölçüsünde, Eviç perdesinin bulunmasından dolayı sırasıyla Nevâ'da Hicaz 5'lisi ve Irâk perdesini yeden alarak Rast'ta Buselik 4'lüsü ile karar verildiği görülmektedir.

Şekil 10: Nihâvend Saz Semâisi, NO:2, 2. Hâne

2.hâne; 6 ölçüden oluşmaktadır. Bu hânedeki; 1.ölçüsünde, Tiz Kürdi perdesinden inerek Kürdi perdesi üzerinde oluşan Çargâh dizisi ile Kürdi'de Çargâhlı yarım asma kalış yapılmış, 2. ölçüsünde, Acem Aşırân perdesinden Çargâh 5'lisi ile çıkıcı seyir yaparak inişte Kürdi'de Çargâh 5'lisi ile yarım asma kalış yapılmış, 3.ölçüsünde, Nim Hicaz perdesini alması sebebiyle Kürdi perdesi üzerinde Buselikli seyir yapılmış, 4. ölçüsünde, güçlü perde civarından seyir başlayarak sırasıyla Gerdaniye'de Kürdi 4'lü seyir akabinde Nevâ perdesinde Hicaz 4'lüsü ile yarım asma kalış yapılmış, 5. ölçüsünde, Neva perdesi üzerinde Kürdi 3'lüsü devamında tiz bölgede Gerdaniye'de buselik 5'lisi ile seyir yaparak inici hareketle Nevâ'da Kürdi 5'lisi ile yarım asma kalış yapılmış. 6. ölçüsünde, Yegâh perdeden seyir başlayarak Nevâ'da Hicaz 4'lüsü ile asma karar görülmektedir.

Şekil 11: Nihâvend Saz Semâîsi, NO:2, 3. Hâne

3.hâne; 7 ölçüden oluşmaktadır. Bu hânede; 1. ölçüsünde, Sümbüle perdesinden seyrederek kromatik şekilde Sümbüle'de yarım kalış yapılmış, 2. ölçüsünde, Muhayyer ve civarında seyir yaparak Nevâ'da Hicaz 5'lisi ile yarım asma kalış yapılmış, 3. ölçüsünde, Neva'da Hicaz 4'lü seyir yapılmış, 4. ölçüsünde, tiz bölgede seyir yapılarak Hisâr perdesinde çeşnisiz yarım kalış yapılmış, 5. ölçüsünde, Gerdaniye ve civarında seyir yaparak Çargâh'ta Nikriz 5'lisi ile yarım asma kalış yapılmış, 6. ölçüsünde, Nevâ perdesi üzerinde Kürdi seyir ile inerek Dügâh'ta Kürdi 4'lüsü ile yarım asma kalış yapılmış, 7. ölçüsünde, Yegâh perdeden seyre başlayarak Nevâ'da Hicaz 4'lüsü ile asma karar görülmektedir.

Şekil 12: Nihâvend Saz Semâîsi, NO:2, 4. Hâne

4.hâne; dolap ölçüleri ile birlikte toplamda 32 ölçüden oluşmaktadır. Bu hânede; 1. ölçüsünde, Gerdaniye üzerinde Buselik 4'lüsü seyir yapılmış, 2. ölçüsünde, Nevâ perdesi üzerinde Kürdi 5'lisi seyir yapılmış, 3. ve 4. ölçülerinde, Çargâh üzerinde Buselik 5'lisi seyir yapılmış, 5. Ölçüsünde, Gerdaniye üzerinde kürdi 3'lüsü yapılmış, 6. ölçüsünde, Çargâh peresi üzerinde Buselik 5'lisi ile seyir yapılmış, 7. ölçüsünde, Sümbüle perdesi ile inici bir şekilde çeşnisiz seyir yapılmış, 8. ölçüsünde, Kürdi'de Çargâh 3'lüsü ile yarım asma kalış yapılmış, 9.

ölçüsünde, tiz bölgeden inici şekilde Gerdaniye perdesi üzerinde Buselik 4'lüsü ile seyir yapılmış, 10. *ölçüsünde*, Muhayyer perdesi civarında çeşnisiz seyir yapılmış, 11. Ve 12. *ölçülerinde*, Acem ve Hüseyini perdelerini alarak Dügâh üzerinde Nim Hicaz'ın olması sebebiyle Hicaz'lı seyir yapılmış, 13. ve 14. *ölçülerinde*, inici hareketle Rast perdesinde Buselik 3'lüsü ile asma kalış yapılmış, 15. ve 16. *ölçülerinde*, güçlü ve civarında kromatik seyir yaparak Hüseyini'de çeşnisiz yarım kalış yapılmış, 16. ve 17. *ölçülerinde*, Neva üzerinde Buselik 3'lüsü ile seyir yaparak Eviç perdesinde çeşnisiz yarım kalış yapılmış, 18. *ölçüsünde*, Hisar perdesi üzerinde çeşnisiz seyir yapılmış, 19. ve 20. *ölçülerinde*, Acem ve Hüseyini perdelerini alarak Dügâh üzerinde Nim Hicaz'ın olması sebebiyle Hicaz'lı seyir yapılmış, 21. ve 22. *ölçülerinde*, inici hareketle Rast perdesinde Buselik 3'lüsü ile asma kalış yapılmış, 23. *ölçüsünde*, Muhayyer perdesi üzerinde Kürdi'li seyir yapılmış, 24. *ölçüsünde*, Gerdaniye'de Buselik 4'lüsü ile seyir yapılmış, 25. *ölçüsünde*, Acem'de Çargâh 4'lüsü ile seyir yapılmış, 26. *ölçüsünde*, Hisar perdesi üzerinde çeşnisiz seyir yapılmış, 27. *ölçüsünde*, Nevâ perdesi üzerinde Kürdi 4'lüsü ile seyir yapılmış, 28. *ölçüsünde*, Çargâh perdesi üzerinde Buselik 4'lüsü ile seyir yapılmış, 29. *ölçüsünde*, yeden perdesi ile birlikte Rast perdesi üzerinde Buselik 4'lüsü ile seyir yapılmış, 30. *ölçüsünde*, Neva perdesinden Yegâh'a doğru 8.5.3.1. derece sesler ile arpej yapmış, 31. Ve 32. *ölçülerinde*, Kürdi perdesi civarında seyre başlanmış Rast'ta Buselik 5'lisi ile karar verildiği görülmektedir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Saz eserlerinin makamsal olarak incelenmesinde;

- Bestekârın Nihâvend makamını karakteri ve özellikleri bakımından ustalıkla kullandığı,
- Bestekârın eserlerinde yer alan ses genişliğinin Yegâh perdesi ile Tiz Nevâ perdeleri arasında olduğu,
- Batı müziği alanına karşı ilgisinin olduğu göz önünde bulundurulduğunda, arpej, melodi ve kullanılan aralıkların gelenekselliğin dışında özelliklerin taşıdığı,
- Eserlerinin, özellikle 4. hânelerinde sıklıkla sekvens kullanıldığı,
- Eserlerin makamsal ve icra güçlüğü bakımından incelendiğinde, Batı menşei çalgılarda da icra edilebileceği ve teknik açıdan geliştirebilecek nitelikte olduğu,
- Bu bağlamda bestekârın yenilikçi bakışından dolayı Türk müziğinde önemli bir yere sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Bu araştırma doğrultusunda;

1. Haydar Tatlıyay'ın saz semaisi formundaki eserlerin makam analizinden hareketle, dönemin müzik anlayışı ve bestecilik karakteri makam analizi yapılarak ortaya konulabilir.
2. İncelenen eserler bazı enstrümanların eğitim metodlarında belirlenen bu makamların geçilmesinde örnek eser olarak kullanılabilir.
3. İncelenen bu eserler belirlenen makamların özelliklerini tam bir şekilde yansıttığından müzik eğitim kurumlarında ilgili derslerde örnek eser olarak alınabilir.

7. KAYNAKLAR

Bilge Zafer, A. (2016). Göç Çalışmaları İçin Bir Anahtar Olarak “Kültürleşme” Kavramı .
Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi , 17 (30) , 75-92 .
DOI: 10.21550/sosbilder.290739

Erkuş, Adnan (2005). Bilimsel Araştırma Sarmalı. Ankara: Seçkin Yayınları.

Karadağ, E. (1997). Haydar Tatlıyay Hayatı, Eserleri, Besteciliği (Yüksek Lisans tezi). Yüksek
Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi'nden Edinilmiştir. (Tez No. 64313)

Tanrıkorur, C. (2016), Osmanlı Dönemi Türk Musikisi, 4. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Yılmaz, Z. (2007). Türk Musikisi Dersleri. İstanbul: Çağlar Musiki Yayınları.

İnternet Kaynakçası

<http://www.eksd.org.tr> (Erişim tarihi: 01.03.2021).